

SISUKAS-TOIMINTA JYVÄSKYLÄSSÄ

KEVÄT 2020

Tuulikki Löppönen

Suvi Malmberg

Taina Vaismaa

Sisälllys

ESIPUHE.....	2
1 JOHDANTO	4
2. SISUKAS-MALLI JA KESKEISET PERIAATTEET.....	6
2.1. Jyväskylän Sisukas-malli	6
2.2. Työskentelyn vaiheet.....	8
2.3. Työskentelyn aikana kohdattuja ilmiöitä	10
2.4. Eri toimijoiden välinen työnjako ja roolit.....	12
3. SISUKAS-TIIMI.....	13
3.1. Tiimin merkitys Sisukas-työssä	13
4 TOIMINNAN TAVOITE JA KOHDERYHMÄ.....	16
4.1. Tyypillinen Case.....	18
5. SISUKAS-TOIMINNAN RAHOITUS.....	21
5.1. Kotikuntamaksu	21
5.2. Aiheuttamisperiaatteen mukainen kulujen laskenta	22
6. SISUKAS-TOIMINTAA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ.....	23
7. SISUKAS-TOIMINNAN VAIKUTTAVUUS JA SAATU PALAUTE.....	24
8. POHDINTA JA JATKOSUUNNITELMAT.....	29
LÄHTEET.....	31
LIITTEET	32
Liite 1.	32
Liite 2.	33
Liite 3.	34

ESIPUHE

Jyväskylän kaupunki alkoi kehittää sijoitettujen lasten ja nuorten koulunkäynnin palvelupolkua sekä kouluopissaoloihin puuttumista osana Pesäpuu ry:n ja Valterin MindMe - koulu kuuluu hanketta 2019-20. Kehittäminen lähti liikkeelle akuutista tarpeesta. Kaupunkiin oli perustettu useita uusia yksityisiä lastensuojelulaitoksia. Ulkopaikkakunnilta laitoksiin sijoitetut lapset ja nuoret aloittivat opiskelun lähikouluissa hallitsemattomasti kesken lukuvuotta. Lähikouluilla oli vaikeuksia vastata lasten yksilöllisiin tuen tarpeisiin.

Monet sijaishuollossa asuvat lapset ja nuoret kärsivät traumataustastaan johtuen vakavista koulunkäynnin, tunne-elämän sekä oppimisen vaikeuksista. Aluekohtaiset erot tukimuotojen saatavuudessa ovat suuria. Sijoitettujen lasten perusopetuksen järjestämisessä ja vastuissa on lisäksi monin paikoin tiedon puutetta. Myös monialaisessa yhteistyössä ja tiedonkulussa on haasteita. Tällaiset asiat vaikuttavat helposti myös asenteisiin ja siihen, miten lastensuojelun asiakaslapsen ja – nuoret tulevat kohdatuiksi koulussa. Suuri osa sijoitetuista lapsista jää vaille tarvitsemaansa tukea. Seurauksena voi olla koulua käymättömyyttä sekä sijoitusten katkeamisia.

Jyväskylän sivistystoimessa lähdettiin ratkaisemaan ongelmaa hyödyntämällä ja jatkokehittämällä Pesäpuu ry:n näyttöön perustuvaa Sisukas-toimintamallia. Kaupunkiin palkattiin oppimisen tuen asiantuntijan rinnalle monialainen konsultoiva Sisukas-tiimi (psykologi 60% ja 2 erityisopettajaa) koordinoimaan verkostoyhteistyötä, rakentamaan siltaa lastensuojelun, sijaishuoltoipaikan ja koulun välille sekä saattamaan lasta/nuorta tuetusti uuteen kouluun. Kukkulan koulun (sairaalakoulu) alaisuuteen sijoittunut Jyväskylä Sisukas- tiimi sai tuekseen ohjausryhmän sekä monilaisen kehittäjäryhmän.

Alkujaan Sisukas-malli kehitettiin Pesäpuu ry:n Sijoitettu lapsi koulussa – hankkeessa (2012-2016) sijaishuollossa asuvien koulunkäynnin tueksi. Sitä pilotoitiin Keski-Suomen 9 kunnassa tutkitusti hyvin tuloksin. Toiminta pohjautui näyttöön perustuvaan Skolfam-malliin, joka on käytössä Ruotsissa 42 kunnassa. Mallia on pilotoitu myös Norjassa, Tanskassa sekä Hollannissa. Sisukas- malli palkittiin Talentian Hyvänä käytäntönä vuonna 2016, jolloin se sai myös SOSTE- palkinnon. Malli läpäisi tiedenevoston arvioinnin ja hyväksyttiin tutkitusti vaikuttavana työmenetelmänä Itlan Kasvuntukiportaaliin 2019. Sisukasta on levitetty ja juurrutettu Suomessa 9 maakunnassa vuosina 2017-2020 yhteistyössä LaPe-muutosohjelman ja VIP-verkoston kanssa. Toiminnan on laskettu tuottavan paitsi inhimillisiä myös taloudellisia säästöjä pidemmällä aikavälillä. Sisukas soveltuu myös SITRAN sosiaalisen investoinnin, SIB (Social Impact Bond) - rahoituksen piiriin.

Tässä raportissa esitellään Jyväskylän Sisukas-kokeilua ja sen lupaavia tuloksia. Sisukas-tiimin vaikuttavaa toimintaa on ollut ilo seurata. Konsultoiva tiimi on jo vajaan puolen vuoden aikana onnistunut tukemaan liki 20 lapsen ja nuoren opintietä ja koordinoimaan vaativaa verkostoyhteistyötä. Samalla on pystytty mallintamaan yhtenäisiä toimintakäytäntöjä, lasten monialaista arviointia sekä tuotettu ohjaus- ja kehittäjäryhmän tuella tiedonkeruulomakkeita ja muistilista sijaishuoltopaikan ja koulun yhteistyöhön. Myös lapsia ja nuoria on kuultu ja otettu kehittäjäkumppaneiksi. Jyväskylä on edelläkävijä ja työ on saavuttanut valtakunnallista kiinnostusta. Jyväskylän Sisukas-toimintaa tullaan esittelemään syksyllä 2020 Valtakunnallisilla Lastensuojelupäivillä, Kasvun ja oppimisen tuen päivillä sekä Sairaalaopetuksen päivillä.

Toivon omasta ja sijoitettujen lasten puolesta, että toiminta vakiintuu osaksi Jyväskylän laadukasta palvelutoimintaa ja haavoittuvimmassa asemassa olevat lapset saavat näin tarvitsemansa tuen!

Jyväskylässä 18.5.2020 koko ohjausryhmän puolesta,

Christine Väliavaara

Kehittämispäällikkö

Pesäpuu ry

Lastensuojelun kehittäjäyhteisö

1 JOHDANTO

Yhteiskunnalla on vastuu siitä, että lapsilla on hyvät kasvuolosuhteet ja että vanhemmat saavat tukea lapsen kasvatukseen. Joissakin tilanteissa perhe voi tarvita sosiaalityöntekijän tukea ja apua ongelmiansa ratkaisemisessa. Vanhemmat saattavat olla uupuneita työttömyyden, taloudellisten vaikeuksien tai sairauden takia. Sosiaalityöntekijän tehtävä on suojella lasta, jos lasta laiminlyödään tai hänen hyvinvointiaan uhkaavat vanhempien päihteiden käyttö, mielenterveydelliset ongelmat, perheen ristiriidat, lapsen kaltoinkohtelu tai perheväkivalta. Joskus lapsi itse vaarantaa hyvinvointinsa käyttämällä päihteitä, olemalla luvatta pois koulusta tai tekemällä rikoksia. Jos lapsi ei ole turvassa kotonaan tai turvassa itseltään, eikä tilanteeseen voida vaikuttaa muilla keinoilla, lastensuojelu järjestää lapsen hoidon oman kodin ulkopuolella. Tätä kutsutaan lapsen sijoitukseksi. Lapsen sijoittaminen on äärimmäinen toimenpide, joka ei voi olla vaikuttamatta lapseen. Selviytyäkseen sijoitettu lapsi tarvitsee ympärilleen aikuisia, jotka näkevät hänen ainutkertaisuutensa, yksilölliset tarpeensa ja rakentavat tarvittavan tuen sen mukaan. Koulunkäynnillä ja koulutuksella on tutkitusti keskeinen merkitys huostaanotettujen ja sijoitettujen lasten hyvinvoinnille aikuisena. Parhaimmillaan koulu voi tukea ja voimaannuttaa lasta, se voi auttaa häntä löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan toiveikasta kuvaa tulevaisuudesta ja selviytymisestä. (Lastensuojelu.info)

Jos lapsen oireilu on erityisen haastavaa tai lapsen tilanne edellyttää erityistä ammatillista osaamista on laitoshoidon usein paras ratkaisu lapsen sijaishuollon järjestämiseksi. Myös väliaikaisen sijoituksen tarve ja murrosikäisyys puoltavat laitoshoidon sijoittamista perhehoidon sijaan. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen lastensuojelua käsittelevän tilaston mukaan sekä huostassa olleiden, että kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä on lisääntynyt viime vuosina. Vuonna 2018 sijoitettiin kiireellisesti 4 390 lasta, mikä on 6,9 prosenttia enemmän kuin vuonna 2017. (Lastensuojelun tilasto 6/2019. THL.)

Jyväskylään muista kunnista sijoitettujen 7-16-vuotiaiden lasten määrä oli vuonna 2017 noin 130 lasta ja vuonna 2019 sijoitettuja lapsia oli jo 183. Näistä lapsista suurin osa eli 127 lasta (69 %) sijoitettiin vuonna 2019 yksityisiin lastensuojelulaitoksiin tai perhekoteihin. Kun vielä vuonna 1988 yksityisten yritysten osuus lastensuojelulaitosten ylläpitäjistä valtakunnallisesti oli alle neljännes (23 %), vuonna 2018 niiden osuus oli noin 80 prosenttia. (Petta Porko, Tarja Heino, Pia Eriksson. Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Työpaperi 21/2018. THL.)

Jyväskylässä yksityisten palveluntuottajien yksiköiden määrä on kasvanut samassa suhteessa. Keväällä 2020 Jyväskylässä on 15 yksityisten palveluntuottajien yksikköä tai perhekoteja, joissa on 95 sijoituspaikkaa. Koulunkäynnin sujuminen on tutkimusten mukaan yksi tärkeimmistä suojaavista ja

syrjäytymistä ehkäisevistä tekijöistä sijaishuollossa olevilla lapsilla. Epäonnistunut koulupaikan valinta sekä riittämätön koulunkäynnin ja verkoston tuki johtavat kouluyhteisön väsymiseen ja lapsen tilanteen kriisiytymiseen. Kriisiytynyt koulutilanne johtaa pahimmillaan oppilaan sijoituspaikan vaihtoon tai sairaalajaksoihin. Onnistunut kouluun kiinnittyminen ehkäisee syrjäytymiskehitystä ja parantaa lapsen tilannetta myös sijoituksen vaikuttavuuden näkökulmasta.

2. SISUKAS-MALLI JA KESKEISET PERIAATTEET

SISUKAS on sijaishuollon sosiaalityön yhteistyömalli sijaishuollossa olevien lasten koulunkäyntiin. SISUKAS-malli tarjoaa työkaluja peruskouluikäisten sijoitettujen lasten koulunkäynnin varhaiseen tukemiseen, suojaavien tekijöiden vahvistamiseen sekä monitoimijaisen yhteistyön haasteisiin. Pesäpuu ry:n Sijoitettu lapsi koulussa -projektissa (SISUKAS 2012–2016) kehitettiin sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukea Ruotsissa käytössä olevan Skolfam-mallin pohjalta ja pilotoitiin Keski-Suomessa vuosina 2012 – 2016. Systemaattisen monitoimijaisen mallin avulla on pystytty edistämään sijaishuollossa olevien lasten oppimistuloksia ja hyvinvointia sekä ohjaamaan lapsia tarvittaessa vahvemman tuen piiriin. Vastaavia käytäntöjä on otettu käyttöön myös muissa Pohjoismaissa.

SISUKAS-mallissa keskeistä on lapsen osallisuus ja voimavaranäkökulma. Lapsen tilanne kartoitetaan strukturoiduilla menetelmillä, tiivistämällä yhteistyötä sekä järjestämällä lapsen oppimisympäristö tarpeita vastaavaksi. Vaikuttavuutta seurataan koulutapaamisissa moniammatillisena yhteistyönä sekä arvioidaan seurantakartoituksella kahden vuoden kuluttua alkukartoituksesta.

Ruotsalaisen Skolfam-mallin kolmessa eri interventiotutkimuksessa on saatu lupaavia tuloksia sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemisesta (Isaksson ym., 2009; Lodin ym., 2013; Tordön ym., 2012). Sijoitettujen lasten lukemisen ja matematiikan taitojen todettiin parantuneen ja lasten suhde opettajaan kehittyneen myönteisemmäksi. Sisukas- toimintamalli palkittiin Talentian Hyvänä käytäntönä vuonna 2016, jolloin se sai myös SOSTE- palkinnon. THL:n myöntämä TERVE-SOS-palkinto on tunnustus sosiaali- ja terveysalan tutkimus-, kehittämis- tai kokeiluhankkeen tuloksena syntyneelle innovatiiviselle tai poikkeuksellisen onnistuneelle ratkaisulle. Malli läpäisi myös tiedeneuvoston arvioinnin ja hyväksyttiin tutkitusti vaikuttavana työmenetelmänä Itlan Kasvuntuki-portaaliin 2019. Kasvuntukeen hyväksytyjä, näyttöön perustuvia menetelmiä suositetaan valtakunnalliseen levitykseen.

2.1. Jyväskylän Sisukas-malli

Jyväskylässä kehitetty malli poikkeaa joiltain osin aiemmasta Pesäpuun Sisukas-mallista. Alkuperäisessä Skolfam-mallissa Sisukas-tiimi on tullut 6-10 vuotiaan perhesijoitetun lapsen koulupolun tueksi, kun sijoituksista on jo jatkunut vähintään vuoden ajan. Jyväskylässä Sisukasmalli toimii 1.-9.-luokkalaisten tukena ja tiimin akuutein tarve on koettu nimenomaan sijoituksen alussa, jolloin selvitettäviä asioita on koulujärjestelyiden suhteen paljon. Jyväskylässä tiimi tulee lapsen

koulupolun tueksi jo heti sijoitusvaiheessa, joka usein on niin lapselle kuin lähipiirillekin kriisi. Kriisitilanteessa on erityisen tärkeää sensitiivinen ammatillisuus ja turvallisuuden tunteen uudelleen luominen niille ketä asia koskee, sekä toivon herättäminen siitä, että kaikki järjestyy.

Jyväskylä on lähtenyt turvaamaan sijoitettuna asuvien lasten ja nuorten koulunkäyntiä palkkaamalla Sisukas-tiimiin kaksi erityisopettajaa ja psykologin, jotka keskitetysti ottavat vastaan peruskouluikäiset sijoitetut lapset, selvittävät aiemman koulupolun, tämänhetkisen elämän tilanteen sekä suunnittelee tarvittavat tukitoimet onnistuneeseen koulun aloitukseen uudella paikkakunnalla. Tiimin yhtenä tärkeänä tavoitteena on ollut kevään 2020 aikana luoda Jyväskylän malli sijoitettujen lasten koulupolun järjestämiseen.

Sijoittavat kunnat osallistuvat Sisukas-toiminnan kustannuksiin. Toiminta on vastaus tositarpeeseen, sillä yksityisten laitosten määrä alueella on kasvanut ja sijoitukset lisääntyneet. Lyhyellä varoajalla, kesken lukuvuotta lähikouluihin tulevat oppilaat tuottavat rehtoreille ja opettajille päänvaivaa. Tilanne on lapselle epäedullinen ja haastava. Tarvittavaa tukea ei kenties ole tarjota. Puuttuu osaamista ja ymmärrystä. Tiedonsiirrossa on usein puutteita ja viivettä. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijää on vaikeaa tavoittaa. Lait, salassapitosäädökset, vastuut ja roolit sijoitetun lapsen asioissa ovat hakusessa, mikä vaikeuttaa arjen sujumista. Lastensuojelulaitoksen ja koulun välinen yhteistyö ja työnjako vaatii kirkastamista.

Jyväskylän Sisukas-tiimin tukena on toiminut alusta pitäen MindMe-hankkeen moniammatillinen kehittäjäryhmä (liite 1), jonka jäsenet edustavat laajasti eri toimialueita (Jyväskylän kaupungin koulutoimi, oppilashuolto, perusterveydenhuolto, lastensuojelu, valtion erityiskoulu, erikoissairaanhoido, yksityiset toimijat) sekä pienempi ohjausryhmä (liite 2.), joka on koostunut Kukkulan koulun, Jyväskylän kaupungin oppilashuollon ja erityisen tuen asiantuntijan ja Pesäpuu ry:n ammattilaisista.

Kevään 2020 aikana Jyväskylän Sisukas-tiimillä on ollut 19 lasta (7-16 vuotiaita) asiakkuudessa. Erityisopettajat ovat olleet mukana kaikkien 19 lapsen koulujärjestelyissä. Yksinkertaisimmillaan se on voinut tarkoittaa alkuhaastattelun ja –kartoitusten tekoa ja niiden tietojen perusteella koulupaikan valintaa sekä lapsen tuetun saattelun kouluun. Pisimmissä prosesseissa lapsi ei ole pystynyt siirtymään suunnitellusti hallinnolliseen kouluun ja opetus on jäänyt pitkälti Sisukas-tiimin klinikkaopetuksen varaan. Näissä tilanteissa verkostotyöllä ja verkoston aktivoimisella on ollut iso merkitys, koska lapsen asiat eivät näissä tilanteissa ole edenneet toivotusti. Kolme lapsista on muuttanut prosessin aikana toiseen sijaishuoltoyksikköön, joka tarjoaa tehostetumpaa tai vaativaa tukea. Erityisopettajan soittamia puheluita lapsen asioiden selvittelyyn liittyvistä asioista on kertynyt kymmenittäin

(lastensuojeluyksikkö, edellinen koulu, vastaava sosiaalityöntekijä, biologiset vanhemmat, hoito, tuleva koulu ja opetusjärjestelyt siellä eri opettajien, rehtorin, ohjaajan sekä oppilashuollon kanssa, koulukyytiasiat, ohjaajan rekrytointi). Erityisopettajien työaika on keväällä 2020 käytetty myös työhön perehtymiseen sekä Jyväskylän mallin kehitystyöhön (n. 40%). Lisäksi olemme tehneet konsultoivaa työtä koulujen ja sijaishuoltoyksiköiden kanssa sijoitettujen lasten asioissa laajemminkin.

Psykologi on ollut helmi-toukokuun aikana mukana 11 lapsen asioissa 60% työajan ja kehitystyön vuoksi. Verkostopalaveria, joissa psykologi on ollut mukana, on toteutunut tällä aikavälillä 14. Suunnitteilla oli useampi palaveri, mutta keväälle ajoittuneen koronaepidemian vuoksi osa palavereista peruuntui Sisukas-tiimistä riippumattomista syistä. Toteutuneita yksilökäyntejä psykologille on ollut 3. Suunniteltuja yksilökäyntejä on myös ollut enemmän, mutta ne eivät toteutuneet suunnitellusti. Tämän lisäksi työhön on sisällynyt sosiaalityöntekijöiden ja vanhempien haastatteluja, pedagogisten asiakirjojen ja hallinnollisten päätösten monialaiset käsittelyt, yhteydenpito hoitotahoon, verkostopalaverien kokoaminen, SISUKAS-tiimin opettajien viikoittainen konsultaatio, tutkimusten sekä arvioiden läpi käyminen sekä kirjaaminen. Psykologin työajasta vähintään 50-60% on kulunut muuhun kuin varsinaisiin asiakaskäynteihin (mm. yksilökäynnit ja verkostopalaverit). Lisäksi SISUKAS-tiimin työaikaan on sisällynyt tiimin viikoittainen kehitystyö, ohjausryhmät 2krt/kk, sekä Mind me- kehittäjäryhmä 1krt/kk.

2.2. Työskentelyn vaiheet

1. Sisukas-prosessi käynnistyy Jyväskylässä, kun jyvaskyläläiseen lastensuojelulaitokseen sijoitetaan ulkopaikkakuntalainen peruskouluikäinen lapsi. Laitos ottaa yhteyden Sisukas-tiimin erityisopettajaan. Sisukas-tiimi lähettää vastaavalle sosiaalityöntekijälle täytettäväksi Sisukas-toimintaan ilmoittautumislomakkeen (liite 3.).

2. Sisukas-tiimi aloittaa alkuselvitykset ilmoittautumisen yhteydessä haastattelemalla sijaishuoltoyksikköä lapsen tämänhetkisestä tilanteesta/voinnista. Pohditaan uuteen asuinympäristöön kiinnittymistä ja sovitaan alkutapaamiseen. Alkuselvitys jatkuu erityisopettajan yhteydenotolla lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään, jolta selvitetään opetuksen järjestämisen kannalta keskeiset asiat, sijoitukseen johtaneet syyt sekä lapsen verkostot. Seuraavaksi ollaan yhteydessä edelliseen kouluun ja opettajaan. Tavoitteena on kartoittaa mahdollisimman tarkasti oppilaan tähänastinen koulupolku ja pedagogiset tukitoimet sekä tilataan oppilaan paperit Jyväskylään. Erityisopettajan lisäksi psykologi haastattelee lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän ja tarvittaessa vanhempia lapsen kouluhistoriasta sekä kasvuun ja kehitykseen liittyvistä asioista. Psykologi myös selvittää sosiaalityöntekijältä lapsen mahdolliseen hoitoon liittyvät asiat ja välittää hoitotaholle tietoa Sisukas-työskentelystä sekä sopii alustavasta työnjaosta. Sisukas-tiimi sopii yhdessä vastaavan sosiaalityöntekijän ja sijaishuollon edustajien kanssa, kuka ottaa vastuun lapsen verkostopalaverin kokoamisesta.
3. Sisukas-tiimin erityisopettajat tekevät oppilaalle motivoivan alkuhaastattelun, jossa lapsi tulee kuulluksi omista lähtökohdistaan. Lapsi saa itse arvioida omaa tilannettaan suhteessa kouluun, omia voimavarojaan ja tavoitteitaan, joihin pyrkii koulunkäynnissään. Lapsi saa kertoa itse mitä hän toivoo huomioitavan koulunkäynnin järjestelyissä ja mitkä asiat siihen mahdollisesti vaikuttavat.
4. Psykologi kartoittaa tarvittaessa yksityiskohtaisemmin lapsen koulunkäyntikykyä osana monialaista työskentelyä (mm. toimintakyvyn arviointi, kouluakymättömyyden taustasyiden selvittely, vahuuksien ja voimavarojen kartoittaminen). Mikäli SISUKAS-työskentelyn aikana ilmenee tarve oppimisvaikeuksien kartoittamiseen, tarvittavat erityisopettajan testit ja psykologin tutkimukset voidaan tehdä Sisukas-tiimin erityisopettajan ja psykologin toimesta. Testien ja tutkimuksien ajankohta määräytyy yksilöllisesti.
5. Alkuhaastattelun ja mahdollisten kartoitusten jälkeen tiimillä on melko hyvä käsitys oppilaan tuen tarpeista. Lapsi ilmoitetaan kouluun. Sisukas-tiimi tekee lapselle pedagogisen arvion sekä oppimissuunnitelman ja kirjaa ne Wilmaan. Oppimissuunnitelmaa lähetään toteuttamaan yhteistyössä hallinnollisen koulun kanssa. Vaativaa erityistä tukea tarvitsevia oppilaita pyritään jakamaan kaupungin tasolla mahdollisimman tasapuolisesti eri kouluille. Hallinnollisen koulu myötä voi rehtori tehdä oppilaalle hallinnolliset päätökset (oppilaaksi otto, erityiset opetusjärjestelyt, erityispedagogiset ratkaisut), hänelle voidaan hankkia opiskelutarvikkeet ja tarvittaessa koulukyyditys.

6. Koulupolku voidaan aloittaa joko laitoksessa erityisopettajan kotikäyntinä, Sisukas-tiimin klinikalla, hallinnollisessa koulussa tai näiden kaikkien yhdistelminä. Klinikka opetus järjestetään oppilaalle SISUKAS-tiimin erityisopettajan yksilöopetuksena, sovitun opetustuntimäärän ja yksilöllisten tavoitteiden mukaisesti. Klinikkaopetus on väliaikainen ratkaisu siirtymätilanteessa. Klinikkaopetuksen tavoitteena on opetuksen lisäksi havainnoida oppimista, arvioida taitotasoa ja selvittää tuen tarvetta.
7. Sisukas-tiimi (tavallisesti tiimin psykologi) kutsuu koolle lapsen verkoston (yleisimmin vanhemmat, laitos, koulu, hoito, sosiaalityöntekijä). Verkostopalaverissa luodaan yhteinen käsitys lapsen sen hetkisestä tilanteesta ja jaetaan vastualueet sekä sovitaan yhteistyöstä jatkossa.
8. Sisukas-tiimi kulkee sijoitetun lapsen mukana kahden vuoden ajan sijoituksen alusta lukien. Sisukas-tiimi pitää tarpeen mukaan yhteyttä kouluun siirtyneeseen lapseen ja verkostoon ja osallistuu lapsen seurantapalaveriin n. 2-3kk välein. Sisukas-tiimi tarjoaa konsultatiivista tukea sijoitetun lapsen opettajille ja sijaishuoltoyksikölle. Sisukas-tiimi toimii matalan kynnyksen yhteydenpidon periaatteella, ja tiimiin voi olla yhteydessä, milloin vain.
9. Sisukas-tiimi dokumentoi toimintaansa, interventioita voidaan palata tarkastelemaan myöhemmin ja pohtia niiden vaikuttavuutta. Tarvittaessa voidaan uusina kartoitukset.

2.3. Työskentelyn aikana kohdattuja ilmiöitä

Kevään 2020 kehittämistyön aikana Sisukas-toiminnan myötä esille on noussut lasten elämästä laajoja ilmiöitä, jotka vaikuttavat monin tavoin oppilaan koulunkäyntiin ja sen myötä tämän Sisukas-prosessin eri vaiheisiin. Tyypillisiä ilmiöitä ovat olleet sijoitettujen lasten kouluakäymättömyys, koulukiusaamiskokemukset, karkailu ("hatkailu") kotoa/lastensuojelulaitoksesta, oppimisvaikeudet, yksilölliset opiskelusuunnitelmat, useat psykiatriset diagnoosit, päihteen käyttö, arjen sujumisen haasteet sekä verkostotyön haasteet.

Prosessin aikana kohdatut ilmiöt ovat laajoja ja monisyisiä, monen asian yhteenliittymiä, eikä niihin useinkaan ole olemassa helppoja ratkaisuja. Ilmiöt ovat kuitenkin sellaisia, joita ei voida ohittaa, vaan niitä on lähdettävä työstämään lapsen verkostoissa. Siksi verkostotyön tiivistäminen Sisukas-toiminnassa on ensiarvoisen tärkeää. SISUKAS-tiimin tavoitteena on ensisijaisesti saada käsitys siitä, mitä on tapahtunut, missä ollaan nyt ja mitkä ovat lapsen tarpeet näiden asioiden eteenpäin viemisessä ja sekä välittää tämä tieto lapsen olemassa olevalle ja/tai tulevalle verkostolle. Ilmiöihin pyritään puuttumaan yksilöllisesti erilaisin interventioin moniammatillisen yhteistyön kautta.

Sisukas-tiimi työskentelee lapsen ja hänen verkostonsa kanssa silloin, kun lapsi on juuri sijoitettu uuteen lastensuojelulaitokseen joko syntymävanhempien luota tai toisesta sijaishuoltoyksiköstä. Tästä syystä SISUKAS-tiimin työ sisältää paljon myös kriisityön elementtejä sekä turvallisuuden tunteen luomista lapselle, siitä että asiat etenevät ja hän tulee kuulluksi itseään koskevilla asioilla. Sijoitetun lapsen kohtaaminen vaatii erityistä kiinnostusta ja ymmärrystä kriisitilanteessa elävän, mahdollisesti jopa traumatisoituneen lapsen kanssa toimimiseen. Sisukas-tiimi on kriisitilanteessa suuntaamassa katsetta kohti tulevaa, rakentamassa lapsen tulevaisuutta, turvallisuuden tunnetta ja toivoa koulutuksen sekä interventioiden kautta, tarjoamassa uutta mahdollisuutta lähteä opiskelemaan puhtaalta pöydältä. Tärkeää on kiinnostunut, kannustava ja arvostava asenne lasta kohtaan.

2.4. Eri toimijoiden välinen työnjako ja roolit

Sisukas-tiimi työskentelee yhdessä lapsen ympärillä olevan verkoston kanssa. Lastensuojelulaitoksen perustehtävä on huolehtia lapsen arjen sujuvuudesta, järjestää lapselle turvallista ja kuntouttavaa arkea. Lapsen oman sosiaalityöntekijän tehtävä on valvoa, että asiakkaana oleva lapsi saa tarvitsemansa palvelut ja tuen, sekä huolehtia siitä, että lapsen etu toteutuu lasta koskevissa päätöksissä. Koulun rooli on huolehtia perusopetuksen toteutumisesta kaikissa tilanteissa lapsen tilanne huomioiden. Oppilashuollon tehtävä on oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen. Erikoissairaanhoidon rooli on ottaa kantaa lasta koskeviin terveydellisiin seikkoihin sekä tarjota niihin hoitoa ja kuntoutusta. Lapsen syntymävanhemmat ovat mukana lapsen asioissa, jos se vain on mahdollista. Vanhemmat tulevat kuulluiksi ja heille tiedotetaan lasta koskevista asioista. Sisukas-tiimin rooli on olla näiden kaikkien toimijoiden välimaastossa tiedon kerääjänä sekä välittäjänä, verkoston kokoojana, opetuksen suunnittelijana ja toteuttajana. Sisukas-työ ulottuu sektoreiden ja hallintorajojen yli, yhdistää eri toimialoja ja rakentaa siltoja näiden välille.

Laajan verkostotyön haasteet liittyvät niin aikataulutukseen, kuin erilaiseen viitekehykseen tarkastella asioita. Toisaalta erilaiset viitekehykset mahdollistavat ja tuottavat hyviä pohdintoja ja tieto lapsen asioista rakentuu laajemmaksi näissä keskusteluissa. Tiedon siirtyminen ajantasaisesti toimijoiden välillä ei aina toimi toivotusti, minkä vuoksi joudumme usein varmistelemaan asioita. Sijoitettua lasta koskevat ennakkoluulot voivat vaikeuttaa koulun kanssa tehtävää yhteistyötä. Hoitoon on usein pitkät jonot ja tavoitettavuus voi olla heikkoa. Lastensuojelulaitosten kanssa ei aina löydy yhteistä linjaa lapsen arjen rakenteisiin, mikä ei opettajan näkökulmasta tue koulunkäyntiä ja kuntoutumista.

Sosiaalityöntekijöiden saavutettavuus voi olla huonoa, eikä tieto lapsen asioista tule aina opettajalle niin nopeasti kuin olisi toivottavaa.

Sisukas-työn vakiintuminen osaksi sijoitetun lapsen verkostoa tulee jatkossa poistamaan myös suurimpia haasteita. Tällä hetkellä tietämys Sisukas-työstä ei ole vielä niin laajaa, joten käytämme paljon aikaa myös omasta roolistamme tiedottamiseen. Mitä tutummaksi työ on kevään aikana käynyt, sitä sujuvammaksi myös yhteistyökuviot eri toimijoiden kanssa ovat muodostuneet.

3. SISUKAS-TIIMI

Tiimityöllä tarkoitetaan työskentelyä pysyvässä ryhmässä tai tiimissä, jolla on yhteinen tehtävä ja jolla on mahdollisuus suunnitella itse työtään. Hyvin suunnitellulla ja määritellyllä tiimityöllä saavutetaan tavoitteita ja ideoidaan uutta. Tällä hetkellä Jyväskylän Sisukas-tiimissä työskentelee kaksi erityisopettajaa ja psykologi. Tiimin kyky yhdessä hahmottaa ja ratkaista monimutkaisia ongelmia hyödyntäen jäsentensä erilaista osaamista ja kokemushistoriaa on ollut kevään sisukastyössä ensiarvoisen tärkeää.

3.1. Tiimin merkitys Sisukas-työssä

Sisukas-tiimin kokoonpano kahden erityisopettajan ja psykologin miehityksellä on ollut toimiva, koska perusopetus- ja oppilashuoltolaki määrittelee näiden molempien osallisuutta ja toimenkuvia koulumaailmassa, eli rakenteet näille toimenkuville ovat jo olemassa ennestään. Muun muassa pedagogisten asiakirjojen käsittely, erityisten opetusjärjestelyjen tarpeen arviointi ja suunnittelu sekä osa hallinnollisten päätösten teosta vaativat monialaisen käsittelyn. Erityisopettaja-psykologi -työparina myös täydentävät toistensa osaamista. Erityisopettajilla on laaja ymmärrys ja osaaminen pedagogisista asioista ja psykologi puolestaan täydentää tätä ihmisen psykologisen kehityksen ja oppimisen psykologian näkökulmasta. Psykologi tuo tiimille lisäksi kriisi- ja traumaosaamista ja varmistaa oppilaan psyykkisen hyvinvoinnin huomioimisen opetusta suunniteltaessa. Erityisopettajat ovat pystyneet yhdessä ja lomittain vastaanottamaan uusia oppilaita ja viemään prosesseja eteenpäin. Psykologi on osallistunut kaikkiin prosesseihin tarpeen mukaisin keinoin: konsultatiivisesti eri palavereiden kautta, verkostojen kokoamisella, yhteydenotoilla hoidon toimijoihin sekä oppilaan kanssa kahdestaan työskennellen. Tiimin moniammatillisuus laajentaa osaamista ja asian eri puolien huomioimista.

Merkityksellistä on ollut tiimin avoin vuorovaikutus, jossa haasteet on voitu jakaa ja etsiä yhdessä ratkaisuja monenlaisiin työstä nousseisiin kysymyksiin. Kahden erityisopettajan yhteistyö on ollut tehokasta ja opetusvastuuta on jaettu tilanteen mukaan. Laitoksiin sijoitetuilla oppilailla on pääasiallisesti useita vaativan erityisen tuen tarpeita. Tuen rakentamiseen ja järjestämiseen tarvitaan moniammatillista työskentelyä ja jaettua asiantuntijuutta. On ollut käytännöllistä tehdä monialaista työtä erityisopettaja-psykologi-työparina, jolloin asioiden hoitamisen kannalta aikataulutus on luonnistunut optimaalisesti. Esimerkiksi sijoitetun lapsen opetus on päästy aloittamaan viivytyksettä ja koulunkäyntikykyä ja kouluakymättömyyden taustasyitä on päästy heti monialaisesti arvioimaan. Tiimin merkitys on suuri silloinkin, kun täytyy ratkaista oppilaan elämän kannalta isoja kysymyksiä. On helpompaa ja luotettavampaa, kun pohdinnat tehdään tiimissä eikä kukaan joudu jäämään yksin pohtimaan, mitä tulisi tehdä. Vastuun jakautumisella tiimin jäsenten kesken on henkinen merkitys työhyvinvoinnin kannalta.

Verkostotyöskentely on sijoitettujen lasten kohdalla erityisen tärkeää. Tieto on ripoteltuna eri paikkoihin ja yhteisen pöydän ääreen kokoontuminen on tärkeää kokonaiskuvan saamiseksi ja lapsen edun toteutumisen vuoksi. Sisukastiimi on ollut tässä merkittävässä asemassa kokoonkutsujana ja kokonaiskuvan rakentajana. Psykologi on usein toiminut verkoston koollekutsujana ja myöskin toiminut puheenjohtajana, erityisopettaja on huolehtinut kouluprosessin etenemisestä ja tarpeellisten lomakkeiden täyttämistä.

Tieto rakentuu tiimissä siihen kuuluvien asiantuntijoiden keskusteluissa ja vuorovaikutuksessa. Verkoston palavereissa saadaan tärkeät kysymykset nostettua keskusteluun ja kuuluviin, kun asiantuntemus on laajempaa. Asioita voidaan viedä ripeämmin eteenpäin ja jakaa vastuuta eri osa-alueista. Oppilaan opetusjärjestelyiden näkökulmasta tiimin koostuminen juuri psykologista ja erityisopettajista on ollut toimiva ratkaisu. Psykologin osaaminen kehitysviveistä, trauma- ja kiintymyssuhdehäiriökäyttäytymisestä erityisen haastavien oppilaiden kanssa on ollut tärkeää tietoa käytännön opetusjärjestelyissä mukana oleville erityisopettajille. Yhteisessä vuorovaikutuksessa on löydetty toimivia ratkaisuja niissäkin tilanteissa, kun koulupolku on aiemmin noussut pystyyn oppilaan kohdalla. Oppilas on saatu sitoutumaan koulunkäyntiin vuoden kestäneen kouluakymättömyydenkin jälkeen.

3.2 Ohjaus- ja kehittäjäryhmä Sisukas-toiminnan kehittämistyön taustalla

Sisukas-tiimin työskentelyä on alusta saakka ohjannut ohjausryhmä, joka on toiminut kahdella eri kokoonpanolla. Pienemmän, eli ns. ydinryhmän ovat muodostaneet Sisukas-tiimin työntekijät, Kukkulan koulun varajohtaja Nea Porsanger-Rintala sekä Pesäpuu ry:stä Christine Väливаara ja Hanna-Leena Niemelä. Laajennettuun ohjausryhmään ovat kuuluneet ydinryhmän lisäksi Kukkulan koulun rehtori Maija Juoperi, oppilashuollon palvelupäällikkö Seppo Huhtiniemi, oppimisen tuen asiantuntija Anne Heino sekä Valteri Onervasta ohjaava opettaja Sanna Vallenius. Tarvittaessa kokoonpanoon on kevään aikana kutsuttu myös muita toimijoita.

Säännölliset ja riittävän tiheästi aikataulutetut tapaamiset ovat mahdollistaneet ohjausryhmän tehokkaan ja tavoitteenmukaisen toiminnan. Jokaisessa tapaamisessa on käsitelty ajankohtaisia eteen tulleita kysymyksiä sekä etukäteen sovittuja työstettäviä toiminnan osa-alueita (lomakkeet, tutkimukset, lupa-asiat, lakiin liittyvät teemat jne.). Ohjausryhmän toiminnan kannalta on ollut merkittävää se, että ryhmä on ollut riittävän tiivis ja kokoontumisia riittävän usein. Kokoonpano on osoittautunut myös osaamisalueiltaan erittäin kattavaksi.

Jyväskylän monialainen MindMe -kehittäjätiimi on tukenut Jyväskylän Sisukkaan toimintaa sen alkumetreiltä saakka. Tiimi koostuu eri hallinnon alojen ammattilaisista, siinä on edustettuina erikoissairaanhoido, sosiaalityö, sijaishuoltolaitokset, sivistystoimi sekä oppilas- ja opiskelijahuolto. Hanketta on koordinoanut Valteri yhdessä Pesäpuu ry:n kanssa. Yhteisissä säännöllisesti toteutuneissa tapaamisissa Sisukas –tiimi on voinut jakaa sijoitettujen oppilaiden oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen liittyviä kysymyksiä kehittäjätiimille ja saada siten tukea työnsä. Kehittäjätiimin etu onkin ollut sen monialaisuus ja laaja näkökulma sijoitettujen lasten ja nuorten asioihin. Osaamisen jakaminen ja yhteinen tahtotila on leimannut kehittäjätiimin työskentelyä alusta asti. Jyväskylän Sisukas-tiimin ja kehittäjätiimin yhteistyö on ollut varsin antoisaa. Jokainen on tuonut oman ammattinsa erityisosaamisen ja tiedon yhteiseen käyttöön ja ollut rakentamassa Jyväskylän kaupunkiin myös valtakunnallisesti kiinnostusta herättänyttä mallia sijoitettujen oppilaiden tukemiseksi.

Jyväskylän Sisukas-toiminnan mallintaminen kevään 2020 aikana on rakentunut erittäin vahvalle osaamiselle sekä taustavoimien että käytännön työn toteuttajien osalta. MindMe -hankkeen myötä käynnistynyt yhteistyö Valterin, Pesäpuu ry:n ja Jyväskylän kaupungin toimijoiden kesken mahdollisti poikkeuksellisen innovatiivisen ja tehokkaan toimintamallin rakentamisen Jyväskylään. Sijoitettujen

lasten koulupolun turvaaminen on valtakunnallisesti monella tapaa merkittävä asia ja tämän mallinnuksen myötä meillä on käsissämme työväline, jolla toivottavasti pystytään jatkossa vaikuttamaan yhä useamman sijoitetun lapsen elämän kokonaistilanteen parantamiseen koko valtakunnan tasolla.

4 TOIMINNAN TAVOITE JA KOHDERYHMÄ

Jyväskylän perusopetuksessa tehdyn oppimisen ja koulunkäynnin tuen selvitystyön (2019) pohjalta on ilmennyt tarve erityisesti muista kunnista Jyväskylään sijoitettujen lasten ja nuorten koulupolun mallintamiseen. Selvitystyön pohjalta on laadittu oppimisen ja koulunkäynnin tuen kehittämissuunnitelma vuosiksi 2019 – 2023, jossa kehittämisen arvopohjana on tasavertaisuus, lapsilähtöisyys ja tarvelähtöisyys. Sisukas-toimintamallin osalta Kehittämisen tavoitteeksi on kirjattu toiminnan käynnistäminen, mallin pohjalta koulupolun mallinnuksen laatiminen ja jalkauttaminen riittävin henkilöstöresurssein. Oppimis- ja kehittämissuunnitelman arvopohja sopii hyvin yhteen Sisukas-mallin keskeisten periaatteiden kanssa, joita ovat:

- lapsilähtöisyys ja osallisuus
- voimavaralähtöisyys
- dialogisuus ja monitoimijaisuus
- mitattavuus

Jyväskylä haluaa kaupunkistrategian mukaan olla rohkeasti aikaansa edellä. Visiona on olla kasvava ja kansainvälisesti arvostettu koulutuksen ja osaamisen kaupunki. Tämän perustana olevia arvoja ovat vastuullisuus, luottamus, luovuus ja avoimuus. Ne kannustavat osallistavaan vuorovaikutukseen ja rohkaisevat etsimään ja kokeilemaan uusia toimintatapoja. Valinnat korostavat myös vastuullisuutta omasta itsestä, läheisistä, ympäristöstä ja tulevaisuudesta.

Kaupunkistrategian yhtenä kärkiteemana on osallistuvat ja hyvinvoivat asukkaat, jonka myötä Jyväskylä haluaa lisätä lasten ja nuorten mahdollisuuksia terveeseen kasvuun ja hyvään oppimiseen. Kaupunkistrategiassa todetaan, että ennaltaehkäisevä toiminta ei ole pelkästään resurssikysymys, vaan ennen kaikkea toimintatapa, joka koskettaa kaikkea kaupungin toimintaa yli sektorirajojen. Tässä keskiössä ovat perusopetus ja varhaiskasvatus, jonka palveluiden piirissä on päivittäin noin 20.000 lasta. (<https://www.jyvaskyla.fi/talousarviot/talousarvio-2019/kaupunkistrategia-2019>)

Sisukas-toiminta on sekä kehittämissuunnitelman, sisukasmallin että myös kaupunkistrategian arvoihin ja keskeisiin periaatteisiin soveltuvaa toimintaa. Ajatuksena on ollut kehittää toimivaa ja suunnitelmallista toimintamallia, jota voitaisiin Jyväskylän lisäksi ottaa tarvittaessa soveltaa myös muissa kunnissa. Työtä ohjaavana isona tavoitteena, Ruotsin mallin mukaan, on ajatus valtakunnallisesta Sisukas-verkostosta, jonka sisällä sijoitetut lapset voisivat liikkua kuntarajojen ylikin. Verkoston sisällä liikkuisi tiedot lapsista turvallisesti ja koordinoitusti. Lapsen moniammatillisesti tuettu polku ei katkeaisi, kun sijoituskunta vaihtuisi, vaan työ jatkuisi siitä mihin edellisessä kunnassa on jo edetty. Sisukas-toimintaa on kansallisesti levitetty 9 maakunnassa Suomessa 2012-2016. Sen valtakunnallisesta juurruttamisesta, materiaalin tuottamisesta, kuntien kehittämistyön fasilitoinnista, tutkimustoiminnasta ja kansainvälisestä yhteistyötä vastaa Pesäpuu ry STEA:n tuella. Toiminnan juurruttaminen valtakunnalliseksi on myös Pesäpuun tavoite, jota edistetään LaPen ja VIP-verkoston kautta.

Toiminnan ydintarkoitus on selvittää ulkopaikkakunnalta tulevan lapsen pedagogisen ja oppilashuollollisen tuen tarpeet ja onnistumisen edellytykset koulunkäyntiin, tällä työllä on tarkoitus myös keventää ulkopaikkakunnilta tulevien sijoitettujen lasten vastaanottavia kouluja, olla koulun tukena ja konsultaatioapuna erityisissä tilanteissa.

TAVOITTEENA:

YKSILÖTASOLLA:

- Tuen tarpeen arviointi
- Koulupolun räätälöinti lapsen tarpeita vastaavaksi, mahdollistetaan onnistuminen koulussa
- Koulun kiinnittyminen
  - yhteiskuntaan kiinnittyminen
- Kuntouttava ote, vahvistetaan:
  - - koululaisen taitoja, arjen taitoja, elämänhallintataitoja, toimintakykyä, uskoa omiin taitoihin ja pärjämiseen
- Ajatusten suuntaaminen ja katseen kääntäminen tulevaisuuteen, uuden alun tarjoaminen murrostilanteessa

YHTEISÖTASOLLA:

- Konsultoiva rooli lastensuojelulaitosten, koulujen, hoidon ja sosiaalitoimen välimaastossa.
- Tiedon lisääminen koulun roolista/odotuksista/mahdollisuuksista
- Murtaa sijoitettuihin lapsiin liittyviä ennakkoluuloja eri toimijoiden välillä, tuoda uusia näkökulmia koulupolun järjestelyihin ja eri vaihtoehtoihin
- Toimia verkostojen kokoajana, jaettu yhteinen tavoite ja vastuunkantaminen on lapsen etu
- Sisukastiimi kannattelee yhdessä verkoston kanssa sijoitettua lasta ja perhettä kriisin keskellä, yhdessä selviämme tästäkin

4.1. Tyypillinen Case

1. Lastensuojelulaitoksesta ollaan yhteydessä Sisukas-tiimin erityisopettajaan.

Nämä asiat selviää:

- 14-vuotias Maisa on muuttanut Jyväskylään Siilinjärveltä kiireellisellä sijoituksella viikonlopun aikana
  - Maisa on ensimmäisien päivien aikana ollut vetäytynyt huoneeseensa eikä ole vielä ottanut kontaktia muihin lapsiin
  - Viettää enemmän osan ajastaan tietokoneen tai puhelimen äärellä
  - Tiuskii aikuisille, ei ymmärrä miksi hänet sijoitettiin kauas kotipaikkakunnaltaan, ikävöi kavereita ja perhettään
  - Maisalla on runsaasti luvattomia poissaoloja koulusta, opiskelut eivät ole edenneet
  - Lastensuojelulaitos antaa sosiaalityöntekijän sekä edellisen koulun yhteystiedot
2. Erityisopettaja ottaa yhteyden lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään ja tekee ennalta sovitun mukaisen strukturoidun haastattelun, jolla varmistetaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät ja tarpeelliset tiedot. Sosiaalityöntekijälle lähetetään Sisukas-toimintaan ilmoittautumiskaavake, jonka hän palauttaa täytettynä ja allekirjoitettuna Sisukas-tiimille.

Nämä asiat selviää:

- henkilötunnus ja yhteystiedot (koti, lastensuojelulaitos, koulu, hoito)
- Karkailee kotoa, vanhemmat eivät tiedä minne Maisa karkaa muutamaksi päiväksi, eikä häntä saada puhelimitse kiinni
- Maisa on ajautunut porukkaan, jossa runsasta päihteiden ja huumausaineiden käyttöä
- Kotona riitaantunut isäpuolensa kanssa, joka yrittää pitää kiinni asetetuista rajoista, kotona oleminen haasteellista yhtä aikaa isäpuolen kanssa
- Maisalla on todettu tunne-elämän epävakautta ja kielellisiä pulmia jo aiemmin
- Itsetuhoisia puheita alkanut ilmetä viime aikoina
- Maisa on aiemmin harrastanut ratsastusta ja eläimet ovat olleet kaikki kaikessa, nämä harrastukset ovat jääneet kokonaan kahden viimeisen vuoden aikana
- Maisa on ollut tutkimusjaksolla kuudennen luokan keväällä, silloin ongelmat eivät olleet vielä kärjistyneet

3. Psykologi soittaa sosiaalityöntekijälle selvittääkseen kasvuun ja kehitykseen liittyviä tekijöitä.

Nämä asiat selviää:

- Lastensuojelun asiakkuus ollut perheellä jo useamman vuoden ajan, perheelle tarjottu avohuollon tukitoimia, mm. perhetyötä, Maisalle tarjottu myös sosiaaliohjausta, ei sitoutunut
- vanhemmat kokeneet voimattomuutta ja kykenemättömyyttä vaikuttaa Maisan asioihin, vuorovaikutus takkuua, toivoneet sijoitusta
- äiti kuvannut Maisan varhaiskehitystä: äiti kokenut Maisan vauva-ajan vaativaksi, taaperona Maisalla kielen kehityksessä viivettä, perheneuvola-kontakti ollut
- viimeisin hoitokontakti ollut Siilinjärvellä, lastensuojelulaitos järjestelee hoitokontaktia nyt Jyväskylään nuorisopsykiatrialle
- psykologin tutkimukset tehty tutkimusjaksolla 6.luokalla
- sovitaan, että psykologi on yhteydessä äitiin ja haastattelee äitiä
- Psykologi on yhteydessä hoitotahoon ja kertoo Sisukas-toiminnasta, työnjaon sopiminen

4. Erityisopettaja soittaa Maisan edelliselle luokanvalvojalle ja erityisopettajalle.

Nämä asiat selviää:

- Maisan luokanvalvoja ei oikein tunne oppilasta. Maisaa on kiusattu koulussa. Joitain palavereja on pidetty kiusaajien ja vanhempien kanssa, ne eivät ole johtaneet mihinkään
- Maisan käytös ollut levotonta, saattanut lähteä kesken päivän tai tulla useamman tunnin myöhässä
- Opiskeluvaikeudet heikot, keskittyminen haasteellista, läksyt usein miten tekemättä ja kirjat hukassa (7-luokan havaintoja)
- 8 luokan aikana 240h poissaoloja, suorituksia ei ole saatu syyslukukauden todistukseen lainkaan
- pienryhmä paikka olisi järjestynyt syksyllä, mutta Maisaa ei ole koululla näkynyt
- tehostetun tuen päätös tehty viime syksynä, aiemmin pärjännyt tyydyttävällä tasolla

5. Erityisopettajat menevät tapaamaan Maisaa ja oma ohjaajaa lastensuojelulaitokseen sekä tekevät siellä Maisalle tulevaisuuteen suuntaavaan motivoivan haastattelun.

Nämä asiat selviää:

- Maisan perheeseen kuuluu äiti, isäpuoli, isosisko ja pikkuveli
  - Maisan toive on saada peruskoulu suoritettua
  - Maisa arvioi tämän hetken voimavarojaan asteikolla 0-10 6-arvoisiksi. Voimavaroja vähentää oman mielialan epävakaisuus, sopeutuminen laitokseen ja harmitus huonosti edenneistä opinnoista
  - Maisa kertoo käyttäneensä päihteitä sekä kokeilleensa huumausaineita (alkoholi, kannabis)
  - Maisa toivoisi voivansa opiskella ravintola-alalle peruskoulun jälkeen
  - Maisa toivoo, että sijoitus purettaisiin ja hän pääsisi palaamaan kotiin
6. Haastattelun lopuksi tehdään yhteenveto keskustelusta ja siitä mitä kuulimme ja millainen ajatus voisi olla tulevasta koulunkäynnistä kaikkien niiden tietojen pohjalta, jotka olemme keränneet.

Näihin asioihin päädyttiin:

- Sisukas tiimi tekee pedagogisen arvion Maisan opiskelumahdollisuuksista tämänhetkisestä tilanteesta sekä kirjaa oppimissuunnitelman, jota lähdetään toteuttamaan yhteistyössä lähikoulun kanssa
- Maisa ilmoitetaan kouluun, jossa on mahdollisuus pienryhmämäiseen työskentelyyn
- Maisan koulupäivän pituus sovitaan aluksi 2-4h/pv
- Maisan koulunkäynnin rutiineja harjoitellaan ensimmäinen kuukausi tuetusti klinikkaopetuksessa, josta saattaen siirrytään isompaan kouluun
- Klinikkaopetuksen aikana Sisukas-tiimin psykologi kartoittaa kouluakymättömyyden mahdollisia taustasyitä
- Koulussa sovitaan Maisalle jo ennakoidusti kuraattorikäyntejä
- Sovitaan siirtymävaiheessa ensimmäiset seurantapalaverit, ja Sisukas-tiimin psykologi toimii koollekutsujana
- Siirretään tarvittava kerätty tieto Maisasta koulun erityisopettajalle

7. Seuranta

Maisan siirtyessä opiskelemaan hallinnolliseen kouluun, pidetään ensimmäinen seurantapalaveri kahden viikon jälkeen. Seuraava seurantapalaveri sovitaan kahden kuukauden päähän. Jatkossa yhteydenpitoa tarpeen mukaan puolin ja toisin, mutta vähintään

kolmen kuukauden välein seurantapuhelu tai –palaveri Maisan asioista. Verkostopalaveri Maisan asioista puolen vuoden välein.

5. SISUKAS-TOIMINNAN RAHOITUS

Opetuksen järjestämisen kustannukset voidaan laskuttaa lapsen kotikunnalta:

- Opetuksen järjestämisen kustannuksista vastaa sijoitetun lapsen kotikunta, joka on velvollinen maksamaan asuinkunnalle (tai muulle opetuksen järjestäjälle) lapsen opetuksesta aiheutuneita kustannuksia vastaavan korvauksen PPVL41.3 §
- Kotikunta on velvollinen maksamaan vain lapsen opetuksen järjestämisestä tosiasiallisesti aiheutuneet kustannukset § Kotikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä voivat halutessaan poiketa lainsäädännöstä ja sopia korvauksesta keskenään PPVL41.6 § §
- Koulun sijaintikunta saa laskuttaa kotikunnalta myös koulukuraattori- ja koulupsykologipalvelujen käyttämisestä aiheutuneet oppilaskohtaiset henkilöstökustannukset PPVL41 a § §
- Jos kustannuksista tulee erimielisyyttä, asia ratkaistaan hallintoriita-asiana hallinto-oikeudessa

5.1. Kotikuntamaksu

Kunnan peruspalvelujen valtiosuudesta annetun lain (1704/2009) 41 §:n 3 momentin mukaan kunta, joka on lastensuojelulain 16 b §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla sijoitetun esi- tai perusopetusta saavan oppilaan kotikunta opetuksen aikana, on velvollinen maksamaan opetusta järjestävälle kunnalle tai muulle opetuksen järjestäjälle oppilaan esi- tai perusopetuksesta aiheutuneita kustannuksia (kuluja) vastaavan korvauksen. Korvauksen maksuvelvollisuus perustuu lakiin, eikä erillisiä kuntien välisiä sopimuksia tältä osin tarvita.

Korvauksen perusteena käytettävien kustannusten laskentaan ei ole tullut muutoksia aiemmista vuosista. Pääperiaatteiltaan vuoden 2019 laskutus tehdään kuten aiemmin. Viimeisin muutos laskutuskäytänteisiin tuli lakimuutoksen yhteydessä vuonna 2014 (HE 66/2013).

Opetuksen järjestäjällä on oikeus laskuttaa oppilaasta aiheutuvat kulut oppilaan kotikunnalta aiheuttamisperiaatteen mukaisesti. Kulujen tulee olla välittömiä, välttämättömiä ja perusteltuja opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi nimenomaisesti sijoitetun oppilaan kannalta. Laskusta tai sen liitteestä tulee ilmetä korvauksen laskentaperusteet.

5.2. Aiheuttamisperiaatteen mukainen kulujen laskenta

Sisukas-tiimin työn laskuttaminen sijoitettujen lasten kotikunnilta perustuu aiheuttamisperiaatteen mukaiseen kulujen laskentaan ja lakiin perustuvaan laskutusoikeuteen. Vuoden 2014 alusta voimaan tulleen lakimuutoksen myötä opetuksen järjestäjä voi laskuttaa esi- ja perusopetuksen kulut oppilaan kotikunnalta aiheuttamisperiaatteen mukaisesti todellisiin kuluihin perustuen (HE 66/2013). Tyypillisimpiä aiheuttamisperiaatteen mukaisesti laskutettavia kuluja ovat henkilökohtaisesta koulunkäyntiavustajasta ja koulukuljetuksista aiheutuneet kulut.

Kulujen tulee olla välittömiä, välttämättömiä ja perusteltuja opetuksen ja siihen liittyvän tuen järjestämiseksi nimenomaisesti sijoitetun oppilaan kannalta, eikä oppilaan kotikunnalta voida laskuttaa sitä osaa kuluista, jota vastaava toiminta suunnataan muihin tarkoituksiin, esimerkiksi muille oppilaille. Kuluja ei saa sisällyttää korvaukseen useaan kertaan.

Sijoitetun oppilaan opetuksen asianmukaiseksi järjestämiseksi mahdollisesti palkattavan koulunkäyntiavustajan henkilöstömenot voidaan laskuttaa oppilaan kotikunnalta aiheuttamisperiaatteen mukaan.

Mikäli kotikunnan ulkopuolelle sijoitetun lapsen tai nuoren tarve sitä edellyttää, tulee opetus järjestää tarkoituksenmukaisesti, esimerkiksi pienryhmässä. Tällöin kotikunnalta laskutettava korvaus voidaan perustaa pienryhmän keskimääräistä korkeampiin todellisiin kuluihin. Laskusta tai sen liitteestä tulee selkeästi ilmetä aiheuttamisperiaatteella laskutettujen kulujen laskenta- ja erittelyperusteet.

6. SISUKAS-TOIMINTAA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ

Lyhenteet:

LOS YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista (SopS 59/1991)

PL Suomen perustuslaki (731/1999)

POL perusopetuslaki (628/1998)

OHL oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013, opiskeluhuoltolaki)

HL hallintolaki (434/2003)

LSL lastensuojelulaki (417/2007)

LHL laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983, lapsenhuoltolaki)

Sisukas tiimin toiminnan tarkoituksena on huolehtia lain toteutumisesta sijoitettujen lasten kohdalla.

Sisukastyötä ohjaavia lakeja ja asetuksia mm. seuraavat:

- Asuinkunnan on osoitettava lapselle koulupaikka POL 6 §
- Oikeus perusopetukseen PL 16.1 §
- LSL 52 a § oikeus varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen sijaishuollon aikana siten kuin niistä säädetään varhaiskasvatuslaissa (540/2018) ja perusopetuslaissa (628/1998).
- Oikeus yhdenvertaiseen kohteluun PL 6 §
- Opetuksen järjestämisvelvollisuus on asuinkunnalla POL 4 §
- Asuinkunta voi osoittaa lapsen käymään koulua poikkeuksellisesti kotonaan (perhekodissa / laitoksessa), mutta silloin on kyse kunnan järjestämästä opetuksesta, jolloin kunnan palkkaaman opettajan on annettava opetus
- Oppilasta koskevat päätökset tekee ja opetuksen järjestämisen muutonkin ratkaisee viime sijassa opetuksen järjestäjä
- Tuen järjestämisen lähtökohtana on yleissäännös oppilaan oikeudesta saada oppimiseensa tukea POL 30.1 §
- Sijoitetun lapsen opetus voidaan järjestää perusopetuslaista tai sen nojalla annetusta säädöksestä tai määräyksestä poikkeavalla tavalla hänen terveydentilansa perusteella POL 18.1 §:n 3 k.

- Sijoitetulla lapsella on yhtäläinen oikeus saada opiskeluhuollon palveluja kuin muilla lapsilla, eikä huoltajalla tai sosiaalityöntekijällä ole oikeutta kieltä lasta käyttämästä näitä palveluja OHL 18.3 §
- Jos lapsen opiskeluhuollollisen tuen tarpeen selvittämiseksi ja tuen järjestämiseksi tarvitaan monialaista asiantuntemusta, lapsen taikka huoltajan (avohuollon sijoitus) tai sosiaalityöntekijän (sijaishuollon sijoitus) suostumuksella voidaan perustaa monialainen asiantuntijaryhmä OHL 14.4 §, 19 § LSSAVI, lakimies Kreetta Pölä
- Sekä perus- että ihmisoikeussäännöksissä vahvistetaan lapselle oikeus osallistua itseään koskeviin asioihin PL 6.3 §, LOS 12 art.
- Lapsen edun ensisijaisuuden periaatetta on noudatettava myös opetuksen järjestämisessä LOS 3. art.
- Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto vaikuttavat lapsen edustamiseen kouluasioissa: lapsen huolenpitoon liittyvä päätösvalta siirtyy sijaishuollon ajaksi kunnan sosiaalihuollosta vastaavalle toimielimelle siltä osin kuin se on kiireellisen sijoituksen / huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi tarpeen LSL 38.4 §, 45 §
- LSL 52 a §:n mukaan asiakassuunnitelmaan on kirjattava, miten lapsen opetus järjestetään -> suunnitelmassa tulisi päättää, miten yhteistyön tekeminen opetuksen järjestäjän kanssa sosiaalityöntekijän ja sijaishuoltopaikan välillä jakaantuu ja kuka toimii milloinkin lapsen laillisena edustajana, sekä sopia tässä tarkoituksessa tehtävästä lasta koskevien salassa pidettävien tietojen vaihdosta

7. SISUKAS-TOIMINNAN VAIKUTTAVUUS JA SAATU PALAUTE

Jyväskylän Sisukas-mallia lähdettiin rakentamaan tarveperusteisesti vastaamaan käytännön opetustyössä ilmenneisiin haasteisiin. Alkuperäistä ruotsalaista Skolfam-mallia ja Jyväskylässä jo pilotoitua Sisukas-mallia pyrittiin muuttamaan mahdollisimman vähän, kuitenkin samalla vastaten juuri Jyväskylän tämänhetkisiin tarpeisiin. Suurimpana erona aiemmin käytettyyn malliin on ollut ajankohta, jolloin lapsi tulee mukaan Sisukastoimintaan. Skolfam-mallissa sijoitusta on jatkunut vähintään vuosi, Jyväskylän mallissa toiminta alkaa samanaikaisesti sijoituksen kanssa. Käytännössä tämä vaikuttaa mm. siihen, että Sisukas-tiimi on mukana koulujärjestelyiden suunnittelussa ja erityisopettajan tai psykologin arviointeja ei tehdä kaikille systemaattisesti vaan tarpeen mukaisesti.

Sisukas-mallin pilotointiin Keski-Suomessa 2012-2016 liittyi vaikuttavuuden arviointitutkimus (Oraluoma & Väliavaara 2016), jonka tuloksissa mm. todettiin kokeiluun osallistuneiden sijoitettujen

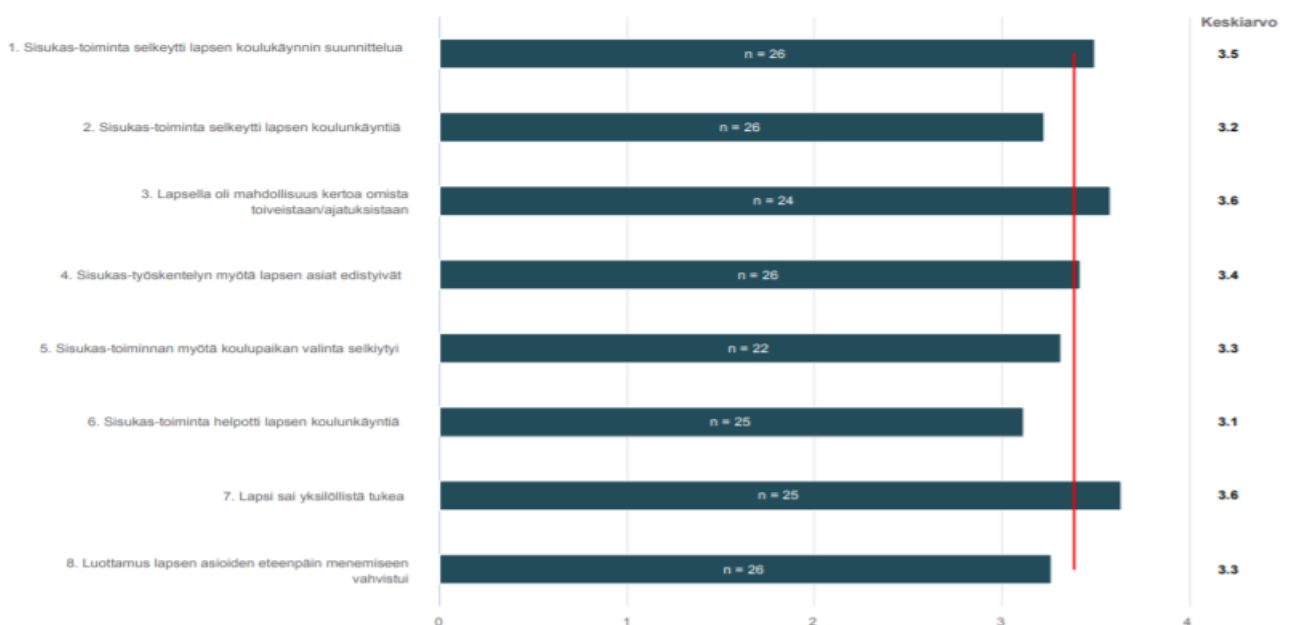
lasten (6-12v.) oppimistulosten parantuneen, lasten psyykkisen hyvinvoinnin joko parantuneen tai lapset saatiin ohjattua vahvemman avun ja terapian piiriin, osalla aloitettiin myös lääkitys. Lisäksi lapset ja sijaisvanhemmat kokivat saaneensa apua ja tullessa paremmin osallisiksi monialaisessa yhteistyössä. Myös monialainen verkostoyhteistyö tiivistyi, tiedonkulku parani ja ammattilaiset kokivat osaamisensa ja ymmärryksensä vahvistuneen sijoitettujen lasten erityiskysymyksissä. Toiminnan on laskettu tuovan merkittäviä taloudellisia säästöjä, kun lasten edellytykset kiinnittyä peruskouluun ja sen jälkeisiin jatko-opintoihin sekä työelämään paranevat (<https://pesapuu.fi/toiminta/koulun-ja-lastensuojelun-yhteistyö/sisukas/>).

Toukokuussa teetimme webropol-kyselyn Sisukas-tiimin yhteistyökumppaneille, sekä KaHoot-kyselyn sisukastoiminnassa mukana olleille lapsille. Webropol-kyselyyn vastasi 29 henkilöä, mukana sijaishuollon työntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, rehtoreita, opoja, erityisopettajia ja järjestötyöntekijöitä. Tähän kyselyyn emme saaneet mukaan aikataulullisista syistä hoidon toimijoita tai lasten perheitä. Kyselyssä oli 27 väitettä ja kaksi avointa palautekysymystä. Väitteitä arvioitiin neliportaisen arviointitaulukon mukaisesti: 1. täysin eri mieltä, 2. jokseenkin eri mieltä, 3. jokseenkin samaa mieltä ja 4. täysin samaa mieltä.

Yksilötason kysymyksissä keskityttiin lasta/oppilasta koskeviin asioihin. Vastaajien kokemus siitä, että koulunkäynnin järjestelyt selkiytyvät, lapsi tuli kuulluksi ja lapsen yksilölliset tarpeet huomioitiin, on meille erityisen tärkeitä palautteita. Kaiken kaikkiaan väitteistä oltiin yllättävänkin yksimielisesti joko jokseenkin samaa mieltä tai täysin samaa mieltä (keskiarvo välillä 3-4).

2. Yksilötaso

Number of respondents: 26

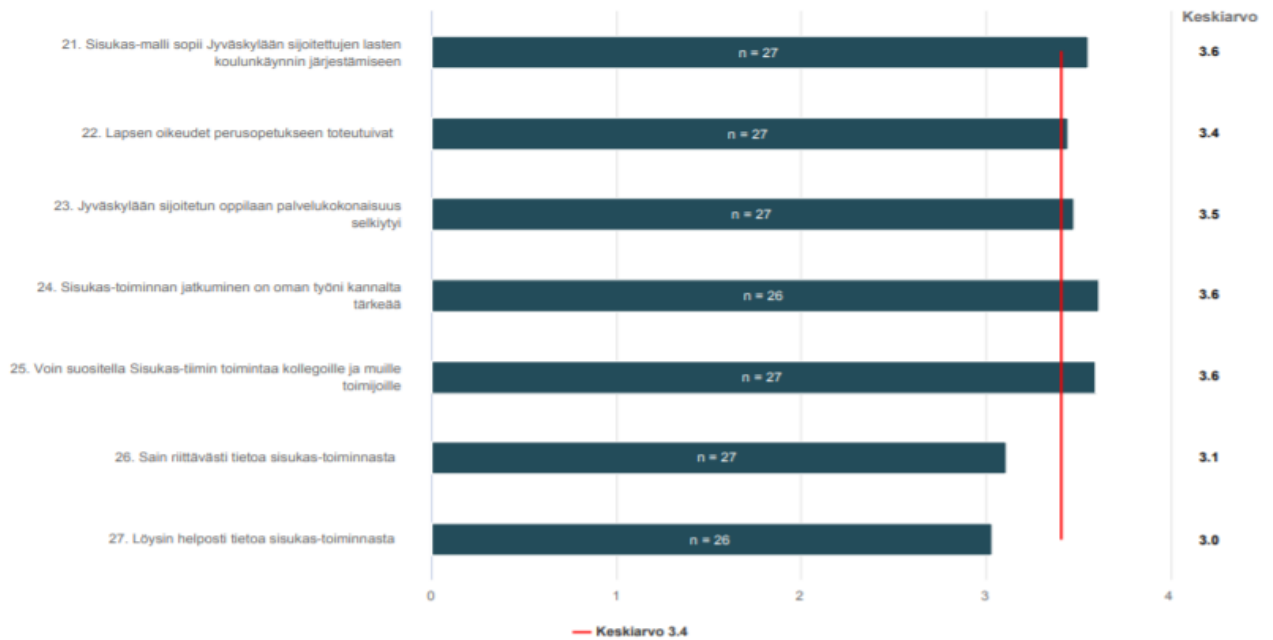
Yhteistyötason väitteissä kuvailtiin Sisukastiimin yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Erityisen merkittävä on kokemus siitä, että Sisukas-toiminta on ollut tukemassa vastaajan omaa työtä. Tällöin olemme voineet antaa juuri sellaista tukea ja osaamista, joka auttaa verkoston toista toimijaa suoriutumaan paremmin myös omasta työstään.

Kuntatason väitteissä arvioitiin Sisukas-mallin soveltuvuutta Jyväskylän kaupunkiin.

4. Kuntataso / rakennetaso

Number of respondents: 27

Avoimissa kysymyksissä vastaajat saivat kommentoida omin sanoin:

1. Mihin olit erityisen tyytyväinen Sisukas-toiminnassa ja miten haluaisit Sisukas-toiminnan kehittyvän jatkossa?
2. Ajatuksiasi Sisukas-toiminnasta

Ensimmäiseen avoimeen kysymykseen tuli 15 vastausta ja kehittämisideaa:

“Sisukkaan työntekijät kohtelivat nuorta palaverissa arvostavasti ja hän koko tulleensa kuulluksi. Nuori motivoitui suorittamaan koulua oman tasonsa mukaisesti ja Sisukas tarkasteli tilannetta jatkuvasti ja oli valmis miettimään muutoksia tarvittaessa kouluasioihin.”

“Sijaishuolto paikassa nuorella on yleensä monenlaisia haasteita ja Sisukas helpotti kovasti koulunkäynnin suunnittelua; yksi taho vastasi koko hommasta ja hoiti yhteistyötä tarvittaviin suuntiin. Tämä helpotti huomattavasti myös ohjaajien työtä.”

“Sisukkaan kanssa tehty yhteistyö sujui hyvin. Toivon todella, että toiminta jatkuu!”

“Nopeasti lapsen asiat lähtivät rullaamaan, asiantuntevaa osaamista.”

“Yhteydenpito, henkilöstön osaaminen Sisukas toiminta huomioi lapsen yksilöllisesti ja otti haltuun/vastuun koulunkäyntiin liittyvät asiat, avoimesti yhteistyössä.”

“Riittävästi tietoa olisi välitettävä koululle hyvissä ajoin ennen oppilaan saapumista koulun piiriin. Vielä ripaus selkeyttä sijoituspaikan vastuisiin oppilaan oppimisen asioissa.”

“Luottamus siihen, että asiat menevät eteenpäin. Koen, että omasta sijoitetusta nuorestani otetaan koppia ja pidetään hyvää huolta.”

“Lapsen asioissa käytiin useita neuvotteluja, jotka selkiyttivät kuvaa lapsen tilanteesta.”

“Jokainen lapsi on otettu kivistä huomioon yksilöinä ja hyvin erilaisia opiskelumuotoja on löytynyt erilaisille lapsille ja nuorille. Tämä on ollut tosi kiva! Myös on ollut selkeää aloittaa koulupaikan etsintää ja arviointia, kun tähän on rakennettu näin selkeä väylä. Välillä integroituminen opiskeluun pois lapsen kotiympyröistä tuntui kestävän kauan ja se vaikutti välillä lasten motivaatioon työskennellä. “

“Olen tyytyväinen siihen, että Sisukas-toiminta alkoi asiakkaiden kohdalla äärimmäisen nopeasti. Kokemukseni mukaan Sisukas-tiimi pyrki tekemään opetusjärjestelyitä lyhyellä viiveellä. Vuorovaikutus erityisopettajien kanssa on ollut helppoa ja sujuvaa.”

“Oppilas ei vain tippunut yhtäkkiä kouluamme vaan meillä oli hänestä etukäteen tietoa ja osaisimme valmistella tuen tarvetta. Olisi hyvä, jos tietoa siirtäessä annettaisiin aina oppilaan oman sosiaalityöntekijän yhteystiedot.”

“Sisukas-toiminta on hyödyllinen palvelumuoto sijoitettujen lasten ja nuorten laadukkaana, sekä tarpeisiin vastaavan opetuksen järjestämiseksi. Sisukas-tiimin toimijoissa on saatettu yhteen sijoitetun nuoren oppimista ja kouluympäristössä pärjäämistä erityisellä tavalla tukeva ammattilaiskoonpano. Sisukas-tiimin toiminta vahvistaa tasavertaisten opiskelumahdollisuuksien toteutumista, erityisestuen yksilöllistä suunnittelemista, sekä sijaishuollon tarkoituksen liittyvän ymmärryksen saavuttamista, suhteessa kaikkiin verkoston jäseniin. Sisukas-tiimin ammattilaiset ovat osoittaneet erityistä omistautumista nuorten asioiden hoidossa ja edistämisessä. Sisukas-toimintaa organisoivilta ammattilaisilta edellytetään kiitettävää ymmärrystä sijaishuoltoyksikön arjen rakentumisesta, sekä nuorten tarpeiden mukaan muuttuvasta toiminnan sisällöstä. Tiimin edelleen kehittäminen toteutuisi sijaishuoltopaikan toiminta-ajatuksen paremmalla sisäistämällä, sekä tämän myötä tapahtuvalla lastensuojelullisen, kasvatuksellisen ja kuntoutuksellisen työn vaatimusten onnistuneemmalla jäsentämisellä. Tämän myötä voisimme saavuttaa vieläkin paremman ja tarkoituksenmukaisemman tavan kommunikoida nuorten asioista.”

“Sujuvaa yhteistyötä. Kiitos. Toivon, että toiminta vakinaistuisi ja laajentuisi koskemaan kaikkia sijaishuollossa asuvia lapsia ja nuoria Keski-Suomessa.”

Toiseen avoimeen kysymykseen tuli 11 vastausta. Yhteenvetona näissä palautteissa toivottiin mallin vakiintumista ja todettiin tällaisen moniammatillisen eri toimijoita ja sektoreita yhdistävän väliportaan olevan todella tarpeen ja tehostavan huomattavasti lapsen kouluasioiden hoitoa.

8. POHDINTA JA JATKOSUUNNITELMAT

On ollut etuoikeus saada olla kokeilemassa, luomassa ja tekemässä jotain aivan uudenlaista. Työn edetessä olemme vahvasti kokeneet sen todellisen tarpeen, johon olemme voineet osaltamme vastata yhteisesti käynnistetyn toiminnan muodossa. Yhteiskunnallisesti merkittävää on kyetä tekemään innovatiivisia ratkaisuja koulupudokkuuden ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä heikossa asemassa olevan lapsen asioiden järjestämiseksi niin, että tulevaisuus voisi näyttää mahdollisuudelta.

Uuden mallin luomiseen liittyy aina onnistumisen ilon lisäksi ongelmakohtia ja monenlaisten asioiden selvittelyä. Haasteellista uuden luomisessa on se, ettei kukaan vielä tiedä miten malli parhaiten toimii, mitkä ovat ne sudenkuopat, joita tulee välttää. Työn edetessä olemme lähteneet aktiivisesti selvittämään vastauksia monenlaisiin kysymyksiin. Kevään mittaan olemme konsultoineet kehittämis- ja ohjausryhmän lisäksi mm. kuntaliittoa, aluehallintovirastoa, opetuksen järjestäjää ja opetushallitusta. Tiedon etsiminen sen alkulähteiltä on taannut parhaiten sen luotettavuutta, tämä tulee jatkossakin olla tiimin tapa toimia uusien asioiden selvittelyssä.

Jatkossa työ tulee painottumaan yhä enemmän myös konsultatiiviseen työskentelyyn eri toimijoiden kanssa. Koulun suunnassa osaamista tulee lisätä erilaisten opetusjärjestelyiden osalta. Sijoitettujen lasten koulupolkua tulee usein tarkastella ja räätälöidä hyvin yksilöllisesti. Voimme tiiminä rohkaista kouluja tarjoamaan oppilaalle parhaiten soveltuvaa tapaa opiskella. Toisaalta voimme myös murtaa ennakkoluuloja, joita sijoitettuihin lapsiin liittyy. Nämä lapset ovat hyvin heterogeeninen joukko, josta ei kannata tehdä pikaisia yleistyksiä. Kaikilla lapsilla on ollut toive saada opinnot suoritettua, koulun ja verkoston tehtävä on tarjota onnistumisen edellytykset tämän toiveen toteuttamiseksi. Jatkossa haluamme tarjota tukea kouluille sen epävarmuuden sietämiseen, kun ei voida täysin ennustaa millaiset järjestelyt tulevat toimimaan. Sisukas-tiimi kulkee koulun kanssa lapsen rinnalla kahden vuoden ajan ja tiimiin voi olla hyvin matalalla kynnyksellä yhteydessä.

Lastensuojelulaitoksien kanssa tehtävään yhteistyöhön on hyvä jatkossakin käyttää aikaa. Huoltajien ja sijaishuollon työntekijöiden kanssa tulee jatkossa avoimesti keskustella myös eri viitekehyksistä, joista lasta ja lapsen kehitystä tarkastellaan. Sijaishuoltoyksiköiden toiminta-ajatukseen tulee tutustua huolella ja toisaalta myös avata koulun, kasvatustieteen ja psykologian näkökulmaa lapsen kasvun kehityksen tukemiseen. Samaa avointa keskustelua tulee käydä koko verkoston laajuudella. Näin toimien voidaan löytää yhteinen käsitys lapsesta ja yksilöllisen tuen keinoista. Myös sijoitettujen lasten omaa osallisuutta pyritään jatkossa vahvistamaan ja lisäämään. Lapsen kanssa tehtävän työskentelyn yhtenä tavoitteena on antaa lapselle työkaluja kertoa omasta taustastaan haluamallaan

tavalla. Lasten kokemusasiantuntijuutta kannattaisi jatkossa hyödyntää kouluissa niin, että koulun henkilöstö osaisi huomioida sijoitetun lapsen yksilöllisiä tarpeita aiempaa paremmin.

Yhteistyön onnistuminen tiimissä edellyttää vahvaa tahtoa yhdessä tekemiseen ja luottamusta kumppaneihin ja siihen, että jokainen tekee oman osuutensa sovitussa resurssissa ja sovitussa aikataulussa. Sisukastoiminta edellyttää vahvaa tiimityön osaamista ja yhteistyötaitoja. Jatkossakin tämän tyyppisen työn tekemiseen vaatii taustalleen ammattitaitoisen tiimin. Taustalla ollut kehittäjätiimi sekä ohjausryhmä on ollut ensiarvoisen tärkeä tuki ja reflektointipinta. Ilman näitä, työn eteneminen ja luonne olisi ollut hyvin erilaista. Jatkossakin työtä on hyvä tehdä isomman taustajoukon ohjauksessa, niin että tiimillä on aina ajantasainen sekä realistinen tieto käytettävissään.

Kerätyissä palautteissa oli toivetta Sisukas-toiminnan resursoinnin kasvattamisesta. Toivottiin vielä tiheämpää/vahvempaa tukea ja sitä että tämä toiminta voisi saavuttaa myös kaikki jyväskyläläiset sijoitetut lapset. Vielä laajemmin toivottiin mallin laajenevan koko Keski-Suomen alueelle. Sisukas-tiimin oma tavoite on, että jonain päivänä malli olisi valtakunnallisesti käytössä koko Suomen laajuisesti. Tiedon siirtyminen eri kaupunkien toimijoiden välisessä Sisukas-verkostossa olisi nopeaa ja vaivatonta. Kaikki tämä tuottaisi lapsen elämään turvaa ja jatkumoa. Verkoston sisällä ei pääsisi syntymään kuukausien mittaisia tietokatkoksia, joista pahimmillaan muodostuu isoja esteitä peruskoulun suorittamiselle ja jotka tarjoavat alustan syrjäytymiskehitykselle. Isoimpana toiveena on, ettei yksikään lapsi jää ilman hänelle kuuluvaa tukea ja että jokaiselle lapselle mahdollistetaan juuri sopivanlainen koulupolku ja mahdollisuus olla oman elämänsä aktiivinen toimija.

LÄHTEET

Lastensuojelu.info

Lastensuojelun tilasto 6/2019. THL.

Oraluoma, E. & Väливаara, C. (2016) Sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukeminen. SISUKAS-työskentelymallin vaikuttavuuden arviointi. Tutkimuksia 2/2016. Pesäpuu ry

Petta Porko, Tarja Heino, Pia Eriksson. Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Työpaperi 21/2018. THL.

Sisukas-käsikirja, Pesäpuu ry

Thl.fi

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628i>, Perusopetuslaki,

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=lastensuojelulaki>, Lastensuojelulaki

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2013/20131287>, Oppilashuoltolaki

<https://www.jyvaskyla.fi/talousarviot/talousarvio-2019/kaupunkistrategia-2019>

LIITTEET

Liite 1.

Kehittäjäryhmä:

Sanna Vallenius, Valteri Onerva ohjaava opettaja

Nea Porsanger-Rintala, Kukkulan koulu varajohtaja

Christine Väливаara, Pesäpuu ry kehittämispäällikkö

Hanna-Leena Niemelä, Pesäpuu ry kehittämispäällikkö

Anne Heino, Jyväskylän kaupunki, oppimisen tuen asiantuntija

Taina Vaismaa, Kukkulan koulu, erityisopettaja

Suvi Malmberg, Perusopetus, oppilashuolto psykologi

Tuulikki Löppönen, Kukkulan koulu, erityisopettaja

Timo Mäkelä, Jyväskylän kaupunki, Lastensuojeluyksikön johtaja

Tuija Surakka, Jyväskylän kaupunki, oppilashuollon koulukuraattori

Tuija Oikari, Jyväskylän kaupunki, Sosiaalityöntekijä

Harri Penttinen, Jyväskylän kaupunki, rehtori

Heidi Pylvänäinen, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, psykologi

Anna Kaakinen, Keski-Suomen sairaanhoitopiiri, psykologi/psykoterapeutti

Mervi Männistö, Jyväskylän kaupunki, oppilashuolto kuraattori

Kimmo Korhola, Jyväskylän Kaupunki, YsiPlus erityisopettaja

Jemina Kettunen, Jyväskylän kaupunki, Oppipaja erityisopettaja

Heli Metsänen, Gradia, opiskelijapalvelut, nuoriso-ohjaaja

Liite 2.

Ohjausryhmä:

Christine Väливаara, Kehittämispäällikkö Pesäpuu ry

Hanna-Leena Niemelä, Kehittämispäällikkö Pesäpuu ry

Maija Juoperi, Rehtori Kukkulan koulu

Nea Porsanger-Rintala, Varajohtaja Kukkulan koulu

Seppo Huhtiniemi, Jyväskylän kaupunki, opiskeluhuollon palvelupäällikkö

Anne Heino, Jyväskylän kaupunki, oppisen tuen asiantuntija

Sanna Vallenius, Ohjaava opettaja, Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri, Onerva

JYVÄSKYLÄN
KAUPUNKI
Opetuspalvelut

Kukkulan koulu

SISUKAS-TIIMI TÄYTTÄÄ

Työskentelyn aloitus: _____

Opettaja: _____

Psykologi: _____

Työskentelyn lopetus: _____

ILMOITUS SISUKAS-TOIMINTAAN TULEVASTA OPPILAASTA

1. Oppilas- ja yhteystiedot	Oppilaan sukunimi ja etunimet (puhuttelunimi alleviivataan)		Henkilötunnus
	Äidinkieli	Sukupuoli ☐ poika ☐ tyttö	Oppilaan puhelin
	Sijaishuoltopaikka		Oppilaan sähköposti
	Osoite		Oppilaan kotikunta
	Omaohjaajat		Puhelin Sähköposti
	Sijoitusmuoto: ☐ avohuollon sijoitus ☐ kiireellinen sijoitus ☐ huostaanotto		
	Äiti	Nimi	Puhelin Puhelin työ
		Osoite	Sähköposti
	Isä	Nimi	Puhelin Puhelin työ
		Osoite	Sähköposti
	Sosiaali- työntekijä	Nimi	Puhelin
		Osoite	Sähköposti
	Sijaishuollon päivystyspuhelinnumero, johon voi soittaa kiireellisissä asioissa:		
Muu tärkeä yhteystieto			
Muuta huomioitavaa (esim. tiedonantokiellot):			
2. Oppilaan koulun- käyntiä koskevat tiedot	Edellinen koulu		Luokka-aste
	Osoite		
	Opettaja	Puhelin	Sähköposti
	Oppivelvollisuus ☐ Yleinen oppivelvollisuus ☐ Pidennetty oppivelvollisuus		

	<p>Oppimisen ja koulunkäynnin tuki sekä hallinnolliset päätökset</p> <p>☐ Yleinen tuki ☐ Tehostettu tuki ☐ Erityinen tuki</p> <p>☐ Erityiset opetusjärjestelyt (PoL 18§) ☐ VSOP ☐ Henkilökohtainen koulunkäynninohjaaja</p> <p>☐ Oppiaineita yksilöllistetty</p> <p>Oppiaineet:</p> <p>☐ Oppilas saa osallistua uskonnon harjoittamista sisältäviin tilaisuuksiin kouluaikana.</p> <p>Oppilaan uskonnonopetukseen osallistuminen</p> <p>☐ Evankelisuterilainen ☐ Ortodoksi ☐ Elämäkatsomustieto</p> <p>☐ Muun uskontokunnan, minkä _____</p> <p>Vapautus oppiaineen opiskelusta,</p> <p>minkä _____</p> <p>A1-kieli</p> <p>☐ Englanti ☐ Ruotsi ☐ Ranska ☐ Saksa ☐ Venäjä ☐ Espanja ☐ Muu: _____</p> <p>B1-kieli</p> <p>☐ Englanti ☐ Ruotsi ☐ Ranska ☐ Saksa ☐ Venäjä ☐ Espanja ☐ Muu: _____</p> <p>Valinnaisaineet</p>
3. Tiedonsiirtoluvat	<p>☐ Sisukas-tiimin psykologi saa osallistua oppilaan asioiden parissa työskentelyyn.</p> <p>Sisukastiimi saa luvallamme olla yhteydessä seuraaviin oppilaan asioita hoitaviin viranomaisiin (nimi ja puhelinnumero) ja siirtää oppilasta koskevia tietoja:</p> <p>☐ kouluterveydenhoitaja _____</p> <p>☐ koulupsykologi _____</p> <p>☐ koulukuraattori _____</p> <p>☐ muu, mikä _____</p> <p>Hoitava taho (mikä) _____</p> <p>☐ lääkäri _____</p> <p>☐ sairaanhoitaja _____</p> <p>☐ psykologi _____</p> <p>☐ terapeutti _____</p> <p>☐ sosiaalityöntekijä _____</p>
4. Allekirjoitukset	<p>Päiväys _____ 20_____</p> <p>Huoltajan / vastaavan sosiaalityöntekijän allekirjoitus _____</p> <p>☐ lomake käyty läpi oppilaan kanssa</p>